

Majdanek 15 I - 17 V 43 r. : dziennik / Jadwiga Ankiewicz ; redakcja naukowa, wstęp Jolanta Laskowska ; opracowanie edytorskie Dorota Niedziałkowska. – Lublin: Państwowe Muzeum na Majdanku, 2020. – 199 s. : faksymila, fotografie, portrety ; 22 cm. – ISBN 978-83-62816-60-6

W 2020 r. nakładem Państwowego Muzeum na Majdanku ukazały się wspomnienia Jadwigi Ankiewicz *Majdanek 15 I - 17 V 43 r. Dziennik*. Pierwsza edycja miała miejsce w 2001 r. na łamach 21 tomu „Zeszytów Majdanka”, w naukowym opracowaniu ówczesnej wicedyrektor PMM Janiny Kielboń. Współczesne wydanie zostało opatrzone wprowadzeniem autorstwa Jolanty Laskowskiej, która w ciekawy i rzetelny sposób przybliżyła czytelnikowi postać Jadwigi Ankiewicz, historię jej rodziny oraz tragicznego losu.

Autorka dziennika Jadwiga Ankiewicz (1926-1944) to młoda dziewczyna, która w wieku 16 lat została więźniarką obozu koncentracyjnego na Majdanku. Przebywała w nim pięć miesięcy. Jej wspomnienia są jedynym opublikowanym dziennikiem, który został spisany w całości w obozie koncentracyjnym w Majdanku. Poprzez ten dziennik możemy poznać życie ludzi uwięzionych w lagrze. Jest to pełna i wstrząsająca relacja widziana oczami młodej dziewczyny.

Podczas lektury czytelnik poznaje system działania obozu, traktowania poszczególnych więźniów, podziału żywności, możliwości pracy obozowej oraz zachowania Niemców jak i samych uwięzionych. Wspomnienia są tym bardziej tragiczne dla odbiorcy, jeżeli wyobrazi sobie, że tak młoda dziewczyna wraz ze swoimi koleżankami z baraku miała świadomość zabijania ludzi w perfidny sposób.

Jak można wnioskować z treści pierwszej części książki, autorka nie zdawała sobie sprawy, że uczestniczy w jednej z największych łapanek ulicznych w Warszawie. Przypadkowo schwytana została w zatłoczonym wagonie i przewieziona do obozu koncentracyjnego na Majdanku. Jej radość życia w jednej chwili zniszczono. Nie wyobrażała sobie, że na świecie istnieje takie miejsce, które może spowodować utratę wspomnień, bliskiej rodziny a nawet życia.

¹ X LO im. I. J. Paderewskiego Akademickie w Katowicach.

Spotykając się z przemocą wobec współwięźniów, nietolerancją w stosunku do innych narodowości, wyniszczaniem ludzkości, musiała stracić wiarę w dobro ludzkie. Początkowo sama nie wiedziała, dlaczego właśnie ona znalazła się w obozie koncentracyjnym. Przerzucana wraz z innymi więźniarkami z jednego baraku do drugiego, nie umiała znaleźć sobie własnego miejsca. Z pewnością poczuła się nikomu niepotrzebna. Brak własnego miejsca powoduje w człowieku strach i niepewność. Autorka podobnie jak inne uwięzione w obozie koncentracyjnym przeżywały tragedię bezdomności i wykorzenia (Legeżyńska, 1996). Permanentne upodlenie potęgował w więźniarkach początkowo zakaz korzystania z sanitariatu, co było przyczyną powstawania chorób oraz pojawiania się pasożytów. Nie przestrzeganie reguł obozowych groziło karą.

Książka ukazuje także wartości w świecie więźniarek (Pawelczyńska, 1995). Kobiety przebywające w obozie często przyjaźniły się ze sobą, pomagały sobie w różnych trudnych sytuacjach, rozmawiały ze sobą wspominając czasy wolności. Można tu przytoczyć informacje o wspólnych krótkich przedstawieniach, śpiewie czy recytowaniu wierszy, co mogło powodować wzmocnienie więzi między nimi. Zjawisko to pojawiło się w wielu lagrach (np. pisze o tym Gustaw Morcinek w *Listach spod morwy*), tworząc specyficzną przestrzeń wolności za kolczastymi drutami.

Z publikacji wynika, że więźniarki, które umiały sobie poradzić i przystosować się do rzeczywistości nie były źle traktowane. Autorka miała możliwość pracy w pralni, gdzie czyściła ubrania po mordowanych więźniach. Praca dla niej była ucieczką od tragicznej rzeczywistości, a nawet nudy, jaka panowała w obozie.

Ankiewicz musiała sobie poradzić z własnymi uczuciami. Czytelnik może towarzyszyć bohaterce w jej przeżyciach obozowych. Nie jesteśmy w stanie wyobrazić sobie, co więźniowie odczuwali, mieszkając w baraku. Nużąca codzienność, czyszczenie baraku, apel poranny, praca stawały się dla nich rutyną.

Tęsknota do czasów przedobozowych oraz rodziny ukazana jest w krótkich listach (Sadzikowska, 2019), przekazywanych przez autorkę pracownikom, którzy nielegalnie wysyłali je do bliskich rodzin. Listy te budziły w więźniarkach ogromne emocje, ponieważ mogły wspominać własne rodziny.

Duża część wspomnień poświęcona jest codziennym posiłkom, które więźniarki dostawały. Niestety niedobór witamin oraz podstawowych minerałów powodował choroby a niekiedy śmierć więźniów.

Życie więźniarek związane było też z religią. Opisy dotyczące przygotowań do świąt, śpiewów pieśni religijnych uzmysławiają, jak ważne dla autorki książki i jej koleżanek były wiara i wartości chrześcijańskie. Chwile te stały się szczęśliwymi momentami w życiu lagrowym.

Interesująco zasygnalizowano także ważne zagadnienie związane z obozową hierarchią i funkcjami pełnionymi w lagrze. Niektóre kobiety,

które pełniły funkcje nadzorcze współczuły więźniarkom, chciały im pomóc w przetrwaniu, wykazywały się nietypową jak na warunki zniewolenia empatią. Można zauważyć, że były one lubiane lecz zdarzały się takie nadzorki budzące respekt i strach. Jedną z nich była „krwawa Brygida“ - Hildegarda Lächert², która w wyrafinowany sposób wyładowywała złość na wszystkich kobietach.

Autorka dziennika wraz z innymi współwięźniarkami liczyła na uwolnienie i powrót do rodzinnego domu. Istniała taka możliwość, gdyż zdarzało się, że zwalniano z pobytu w lagrze osoby pochodzenia polskiego. Jej cierpliwość została nagrodzona. Bohaterka publikacji nie dożyła jednak końca wojny. Zginęła zastrzelona na ulicach Warszawy.

Dzienniki są ważnym dokumentem, ponieważ pokazują szczegółowo życie w obozie koncentracyjnym. Wymienione są w nim imiona i nazwiska poszczególnych kobiet, a także sprecyzowane zostały daty przebywania Ankiewicz na Majdanku.

Wspomnienia napisano językiem literackim. Odpowiednio dobrane środki stylistyczne wywołują emocje czytelnika i wzmacniają przekaz wspomnień.

Z pewnością można stwierdzić, że tego rodzaju dziennik robi wrażenie na każdym czytelniku, który sięgnie po tę lekturę. Książka nie należy do łatwych, prostych i przyjemnych opowieści. Jest to jednak ważne dzieło mające wartość historyczną. Jadwiga Ankiewicz stała się poprzez swoje wspomnienia bohaterką do naśladowania dla młodych czytelników. Umiejętność radzenia sobie w sytuacjach ekstremalnych może zachęcić ludzi do rozważań nad własnym życiem. Dobrze, że tak wartościowa publikacja wzbogaciła naszą wiedzę o czasach wojennych.

² Hildegarda Lächert w obozie głównym na Majdanku pilnowała kobiecego komanda na polu V, jak również nadzorowała prace więźniarek w komandzie zewnętrznym na terenie tzw. Lagergut (gospodarstwo rolne na Felinie k. Lublina) oraz w ogrodzie obozowym (Gärtnererei). Czasami pracowała w szwalni lub pralni obozowej. Ponadto brała udział w apelach, podczas których liczone były więźniarki. Lächert nie zajmowała żadnej szczególnej pozycji i nie miała przydzielonego miejsca pracy, zatrudniano ją tam, gdzie akurat potrzebne było wzmocnienie służby. Została oskarżona i postawiona przed sądem w Krakowie w procesie przeciwko 40 członkom załogi SS z KL Auschwitz. Postępowanie było przede wszystkim skierowane przeciwko komendantowi Liebehenschelowi i innym funkcjonariuszom SS wysokiego stopnia, Lächert była tylko poboczną oskarżoną. Zarzucono jej znęcanie się, poniżanie i okradanie więźniów, przy czym oskarżenia dotyczyły przede wszystkim działań w Auschwitzu. Jej postępowanie podczas okresu przebywania na Majdanku w tym procesie były sprawą marginalną. 22 grudnia 1947 r. Lächert została uznana winną przynależności do przestępczej organizacji SS nie tylko na terenie obozu na Majdanku, lecz także obozu w Rajsku i Budach oraz znęcania się, maltretowania psychicznego, jak i moralnego, obrazy godności, bicia oraz odbierania żywności i odzieży. Lächert została skazana na 15 lat pozbawienia wolności.

Bibliografia

- Ankiewicz, J. (2020). *Majdanek 15 I - 17 V 43 r. Dziennik*. Lublin: Państwowe Muzeum Na Majdanku.
- Legeżyńska, A. (1996). *Dom i poetycka bezdomność w liryce współczesnej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Pawelczyńska, A. (1995). *Wartości a przemoc: zarys socjologicznej problematyki Oświeceni*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Sadzikowska, L. (2019). *Listy z lagrów i więzień 1939-1945. Wybrane zagadnienia*. Katowice: Wydawnictwo Księgarnia św. Jacka, Uniwersytet Śląski.